

Lokale Democratie

Goed Lokaal Bestuur

16-10-2026

VNG Kennisdag

Frank Speel
Programmamaneger Lokaal Bestuur

Inhoud

- Goed Lokaal Bestuur
- Weerbare democratie en handreiking
- Meerjarenagenda Lokaal Bestuur & Democratie
- Hulptroupen en informatiebronnen

5. Gemeentelijke samenwerking en legitimiteit

- Eigenaarschap over gezamenlijke taken en uitvoering
- Balans tussen efficiency en legitimiteit van bestuur
- Rol van de raad in verschillende samenwerkingen o.a. via adviescommissies
- Samenwerking/lobby bij grote vraagstukken, zoals asiel

4. Autonomie en medebewind

- Verhouding tussen verplichte taken en eigen keuzes
- Eigen ruimte in uitvoering
- Oog voor kwetsbaarheid mens in het systeem
- Beschikbaarheid budget
- Relatie met semi-overheden, zoals scholen/ziekenhuis
- Duidelijk over verantwoordelijkheden

3. Vakmanschap en capaciteit

- Continuïteit in expertise en betrokkenheid.
- Omvang takenpakket in relatie tot FTE/menskracht
- (On)afhankelijkheid van externe/eigen kennis en kunde
- Ambtelijk vakmanschap
- Visie op taakdifferentiatie
- Meer samen doen als collectief van gemeenten/VNG

1. Gemeentebestuur en gemeenschap

- Inwoner en gemeenschap centraal
- Nabijheid gemeentebestuur (in voor-bereiding, uitvoering en evaluatie)
- Vertegenwoordigende rol raad en rolzuiverheid
- Rol lokale driehoek
- Overheids- en inwonersparticipatie
- Diversiteit aan gemeenschappen
- Wederkerigheid (rechten/plichten)
- Goed democratisch gesprek
- Goede communicatie
- Toegankelijkheid van informatie

2. Politiek bestuur en ethiek

- Sociale veiligheid in bestuur en organisatie
- Gesprek over moraal, ethiek en gezag
- Reflectie op gedrag bestuur en ambtenaren
- Ruimte voor lef en doorpakken
- Ruimte voor leren vanuit inwoner-perspectief en ervaringsdeskundigheid.

Bouwstenen Goed Lokaal Bestuur

Achtergrond

- Gestart in 2023 door groep van burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen, raadsleden en griffiers uit de VNG om met alle gemeenten het gesprek aan te gaan
- Zoektocht naar 'nieuwe broncode' voor gemeenten in snel veranderende wereld (minder taken, meer knaken, (de)centralisaties, regionalisering, democratische erosie, etc)
- Gesprekken door hele land (o.a. op ALV's en bestuurdersdagen van VNG, maar ook online en tijdens regionale bijeenkomsten)
- Aanvankelijke uitkomst: 5 bouwstenen > praatplaat
- Daarna doorontwikkeld tot serious game

Het Goed Lokaal Bestuur-spel

- Voor alle gemeenten, ideaal voor tijdens introductieweken, heiweekends etc
- Ontworpen om te spelen met raad, college, griffie, ambtelijke top
- Spelvorm met prikkelende groepsopdrachten om in veilige setting het gesprek aan te gaan over de kwaliteit, schaal en weerbaarheid van het lokaal bestuur en de democratische cultuur binnen de organisatie

Voorbeelden van vraagstukken uit het spel

- Hoe vaak durf je als ambtenaar NEE te zeggen tegen de wethouder?
- Hoe ga je om met het raadslid met een AirBnB, die in de raad het woord wil voeren over toerisme-beleid?
- Waar schuurt het in de lokale driehoek in jouw gemeente? Is er vertrouwen?
- Wat doe je vanuit jouw rol om te zorgen dat inwoners niet klem komen te zitten in het systeem (denk aan het toeslagenschandaal)
- Hoe zorg je ervoor dat de stem van de inwoners goed vertegenwoordigd is in regionale samenwerkingen?

Hieraan gekoppelde trajecten (o.a.)

- Verkenning Weerbare Lokale Democratie (over democratische erosie op lokaal niveau):
- VNG Meerjarenagenda Lokaal Bestuur & Democratie

>>>>>>>>>>>>>>

Weerbare democratie

We zien de druk op de lokale democratie toenemen, o.a. door:

- Desinformatie, A.I., polarisatie en digitale afhankelijkheden
- Bedreigingen, intimidatie en agressie richting bestuurders, raadsleden en bewoners die zich uitspreken
- Inperking en verdachtmaking van het maatschappelijk middenveld en discussie over het demonstratierecht
- Mensen die afhaken of uit het systeem worden geduwd (Rapport Marcouch)
- Antidemocratisch denken en handelen (rechters verdacht maken, ombudsmannen of rekenkamers in twijfel brengen, instituties zoals de Raad van State willen afbreken, de legitimiteit van verkiezingen in diskrediet trekken, democratische processen saboteren, etc)

Verkenning Weerbare Lokale Democratie

- Verkenning democratische erosie op lokaal niveau, met o.a.:
 - Analyse + Essay:
 - Wat is het, hoe werkt het
 - Welke symptomen zijn er
 - Handreiking voor gemeenten
 - Hoe kun je het signaleren ('early warning system')
 - Wat kun je er tegen doen
 - Gesprekken met raadsleden - bestuurders
 - Netwerk met maatschappelijk middenveld, mede-overheden en kennisinstellingen

Meerjarenagenda Lokaal Bestuur & Democratie

- VNG-strategie op bestuur en democratie voor de komende 5-10 jaar
 - Prioritaire thema's aanwijzen, (samenhang aanbrengen)
 - Eén verhaal vertellen naar buiten (bijv richting Rijk en politiek)
- Thema's geclusterd in:
 - Gemeenten in relatie tot Rijk en mede-overheden
 - Gemeenten als bestuurslaag en organisatie
 - Gemeenten in samenwerking met elkaar
 - Gemeenten en de samenleving

Lokale democratie – hulptroepen en informatiebronnen

- VNG samen met Nederlandse Vereniging van Raadsleden en de Vereniging van Griffiers
- Handreikingen, inspiratiegidsen en maandbrieven
- Raad op Zaterdag en VNG-Kennisdagen
- VNG-Academie
- www.vng.nl
- [VNG Startpagina voor raads- en collegeleden | VNG](#)
- www.lokale-democratie.nl